

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

מועד קטן ד-י | פרשת יתרו | גליון מס' 107

דף ד: ע

ופירש רש"י טפחיים על שבעה טפחים פירוש שהיתה עמוקה שבעה טפחים ונסתמה חמשה ונשאר חפירתו ב' טפחים בלבד מהו להעמיק אותן החמשה דאם היתה של ששה טפחים ונסתמה חמשה ונשאר טפח אחד אמרת שמותר להעמיק החמשה טפחים וה"ג כ"ג מעמיק רק חמשה טפחים או"ד כיון דהכא איכא טפח יתירא דלא צריך ליה משום דסתם עשיית אמת המים הוא בת ששה טפחים דלכך נקראת אמה ובהאי טפח היתר איכא טרחא יתירא ששוחה עצמו בשביל אותו טפח להגביה העפר להשליכו לחוץ ע"ש וכ"כ הר"ן ז"ל וכ"כ הריטב"א ז"ל ע"ש.

נמצא ההפרש בטרחא כאן הוא רק על גובה טפח וג"כ חשיב ליה טרחא יתירא והש"ס לא נסתפק שם כי אם רק אי אמרינן כיון דהתירו טרחא דחפירה של חמש טפחים אי אמרינן גם של הפרש טרחא זו דהגבהת עפר הטפח התירו או"ד דלא התירו בכך אבל לכולהו צדדין מודו שזה ההפרש חשיב טרחא יתירא וא"כ בנידון השאלה שהוא ענין ממון בין אדם לחברו הא ודאי לא מצי זה לברור לעצמו חלק שטח העליון ולהניח לחברו חלק שטח התחתון והגם שכבר עשה מעשה גולונתא הוי ואין חוטא נשכר לכן יביאו שמאים לשום ערך הטרחא הזו כמה עולה ונותן לו.

דף ה: ע

אריב"ל כל השם אורחותיו זוכה ורואה וכו' רבי ינאי הנה לי וכו' - הגאון רבי אליעזר פלצינסקי כותב בקובץ קול התורה (קובץ סב ע' קכט והלאה) סיפור שהי' בעירו דווינסק עם הגאון האור שמח זצ"ל והוא ענין נפלא ונביא דבריו: בעירנו היה אחד מחשובי תלמידי החכמים בעל נכסים מנכבדי העיר, הרב ר' לייב, והיו קוראים אותו ר' לייב חריף לפי גודל חריפותו ורוב גדלו בתורה, והיה מיוודד מאוד עם ר' מאיר שמחה והיו מפלפלים שעות רבות בתורה, ור' מאיר שמחה כבדו לפי רום ערכו הגדול. פעם אחת היו יושבים שניהם בבית המדרש הגדול שבעיר דווינסק בשעה שהיה שם שיעור לכשלושים בעלי בתים ע"י ת"ח אחד, והרב ר' לייב חריף הנ"ל שמע איך המגיד שיעור מסביר איזה ענין לבעלי בתים, ומיד שאלו קושיא עצומה על דבריו עד שלא היה המגיד שיעור יכול לענותו דבר. נפנה אליו ר' מאיר שמחה ממקום מושבו למעלה בכותל המזרח וירד עד לסוף בית המדרש ושאל לר' לייב בתמיה "וכי אחד שאינו יודע בין ימינו לשמאלו יכול

טפחיים של שבעה מהו וכו' - בשו"ת תורה לשמה (ס' שד"מ) נשאל: א' היה לו מקום אחד שהיה חפור בו אמת המים ע"י פועלים בצד צפונו ובצד דרומו עומק אמה ושליש, ובצד מערב היתה אמת המים חפורה עומק אמה בלבד, כי עדיין לא נשלמה חפירתה, והוא צריך להשלימה עוד שליש אמה להשוותה עם של צפון ודרום, והביא על זה ב' פועלים ישראל, ונתן להם חפירה זו בקבולת שיגמרו אותה לעומק שליש אמה, שתהיה שוה עם של צפון ודרום, והיא אורך חמשים ורוחב אמה ורביע מ"מ והקרקע קשה הרבה.

והנה אחד מן ב' הפועלים הנו' הקדים והלך לבדו לעסוק בפני עצמו, וחפר והעמיק חצי השליש הנו' משך כל אורך החמשים אמה הנו', והניח החצי של מלאכת החפירה להשלים אותה חברו, וכאשר בא חברו צעק כנגדו מאן פלג לך, ומדוע ככה עשית, שהיה לך לחפור כל השליש כולו במשך כ"ה אמות, ותניח בשבילי כ"ה אמות לחפור ג"כ כל שליש אמה כולה, אך עתה אתה בררת לעצמך חלק יפה לחפור חלק שטח עליון של השליש, והנחת לי חלק התחתון, דאיכא טרחא טפי להגביה העפר להשליכו לחוץ על שפת האמה.

וחברו טוען, מה שאמרת מאן פלג לך, הנה הגם שאנחנו לקחנו מלאכה זו בקבולת מן בעל המקום שנינו ביחד, אך אין כונתנו שנהיה עוסקים שנינו ביחד, אלא זה דרכינו תמיד כמה פעמים, שאנחנו לוקחים קבולת לחפור אמות המים וכיוצא שכל אחד יהיה עוסק לבדו בחצי המלאכה ולא נעסוק שנינו ביחד, ומה שאתה טוען איך בררתי לעצמי שטח העליון של חמשים אמה כולו והנחתי לך שטח התחתון דנפיש טרחיה, הנה זה ההפרש של חצי השליש שהוא גובה טפח מ"מ אינו כדאי ואין דרך להקפיד בו, ועכשיו כבר עשיתי וגמרתני מלאכתי ואין אחר מעשה כלום. יורנו שורת הדין איך נוטה ושכמו"ה.

והשיב שם: מה שאומר זה שטוען זה ההפרש בטרחא לגובה טפח אינו כדאי ואין דרך להקפיד עליו לא צדק בזה כי מצינו בגמרא דמ"ק דף ד' ע"ב בהא דתנן ומתקנין את המקולקלות במועד דקאמר בגמרא מאי מקולקלות א"ר אבא שאם היתה עמוקה טפח מעמידה על ששה טפחים ובעי בגמרא טפחיים על שבעה מהו הכא חמשה קא מעמיק והכא חמשה קא מעמיק או"ד כיון דאיכא טפח יתירא איכא טרחא טפי תיקו.

לשאול שאלות". מיד נשתתק ר' לייב ויצא בבושת פנים מבית המדרש והמגיד שיעור המשיך בשיעורו.

ורבתה פליאה בבית המדרש, וכי אותו ר' לייב שהיה ידידו של ר' מאיר שמחה ישאל שאלה כזאת, עד שר' מאיר שמחה יבטלו כ"כ וירד ממקום מושבו למעלה עד לקצה ביהמ"ד ויאמר לו כי שאלתו אינה ראוי לישאל, ועוד וכי דברי הבאי שאל עד כדי כך שר' מאיר שמחה אומר לו שאינו יודע כלל בין ימינו לשמאלו, וגם ר' לייב חרף עצמו היה כמשתומם ולא ידע את נפשו ממה שאמר לו ר' מאיר שמחה, ומיד לאחר שהגיע ר' מאיר שמחה לביתו, נכנס אליו ר' לייב הנ"ל ושאלו הלא לכאורה יפה שאלתי לו ומה תשובה יש לכם על שאלתי.

וענה לו ר' מאיר שמחה בחביבות וכי אמרתי ששאלתכם אינה שאלה, אני רק אמרתי גמ' במועד קטן, וכוננתי היתה לדברי הגמ' במו"ק ה' מה שאמר רבי יהושע בן לוי כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא שנאמר ושם דרך אראנו בישע אלוקים אל תקרי ושם אלא ושם, ומספרת הגמרא דוגמא לזה על רבי ינאי דהוה ליה ההוא תלמידא דכל יומא הוה מקשי ליה, בשבתא דריגלא לא הוה מקשי ליה, משום שאז היו באים עוד אנשים לשמוע את ר' ינאי, ואי ישאל לרבו שאלה שאינו יודע להשיב עליה נמצא שיכלים את רבו בפניהם, משו"כ לא שאל, וקרי עליה ר' ינאי ושם דרך אראנו בישע אלוקים, היינו שהוא שם אורחותיו בעולם הזה ולא שאל את רבו שאלה בזמן כזה שהיה יכול להיות שאולי יכלם.

כך גם אתם ידידי ר' לייב, היה עליכם לדעת בין שין ימנית לשין שמאלית של ההוא קרא ד"ושם דרך", ולא הייתם צריכים לשאלו בשעה שהוא אומר שיעור לכשלושים בעלי בתים, וע"י שאלתכם הוא נכלם בפניהם שאינו יכול לענות לכם, ות"ח צריך שישום אורחותיו כאותו תלמיד של ר' ינאי.

וממשיך הג"ר אלעזר הנ"ל וכותב: והנה כשנתבונן בתשובת ר' מאיר שמחה מדברי הגמ' במו"ק הלא דבר הוא, שאותו תלמיד של ר' ינאי ודאי היה מגדולי החכמים עד שהי מתלמידיו הקרובים של ר' ינאי שכל יומא הי' מקשי לי, ושאלותיו שהיה שואל לר' ינאי, לא היו סתם שאלות, כי אם שאלות הנצרכות לעצם לימוד הענין האריך לאסוקי שמעתתא, וכמו דחזינן בב"מ פ"ד דכי נח נפשיה דרבי שמעון בן לקיש, והוה קא מצטער רבי יוחנן בתריה טובא, אמרו רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה ניזיל רבי אלעזר בן פדת דמחדדין שמעתתיה, אזל יתיב קמיה, כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן אמר ליה תניא דמסייעא לך, אמר את כבר לקישא, בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא, ומפרקינא ליה עשרין וארבעה פרוקי, וממילא רווחא שמעתתא, ואת אמרת תניא דמסייע לך, אטו לא ידענא דשפיר קאמינא, הוה קא אזיל וקרע מאניה, וקא בכי ואמר היכא את בר לקישא, היכא את בר לקישא, והוה קא צווח עד דשף דעתיה, בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה ע"כ.

והוא ששאלות הנשאלות בבית המדרש אינן סתם שאלות, אלא הן חלק מכל התורה אשר היא נצח נצחים, והוא דרך לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וכמו שאמר ר' יוחנן על ריש לקיש, וכי סבורים אתם ששאלות שהיה ריש לקיש

שואלני היו סתם שאלות, אלה היו שאלות שעל ידיהן היה מתברר הענין לעמקו, וממילא רווחא שמעתא, וכמו כן כאן אותו תלמיד של ר' ינאי שלא שאל את רבו בשבתא דריגלא אין זה סתם סיפור דברים, אלא הי' צריך כאן חשבון מיוחד לוותר על מעלת השאלות אשר הם חלק מנצחיות התורה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא כדי שרבו ר' ינאי לא יכלם ח"ו.

וזהו מה שקרא עליו רבו ושם דרך כל "השם" אורחותיו וכו', והוא שיודע לחשב ולשום חשבונה של תורת הנצח, ובמקום שיש חשש שמא יכלם רבו כגון שבתא דריגלא, נתגבר על עצמו והשכיל בחשבונו שלא להקשות לרבו, וזהו מעלת "גבורה שבנצח", אשר מתגבר ועוצר בעצמו שלא יקשה לרבו אפי' שזה על חשבון הבנת דיני התורה לפרטיה אשר זהו נצח נצחים, ועליו נאמר אראנו בישע אלוקים, שזוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא.

☞ דף ה: ☞

אמר רב פפא לא קשיא כאן בשדה שאבד בה קבר וכאן בשדה שנחרש בה קבר - וברש"י בשדה שאבד בה קבר קתני דמציינין דמטמא באוהל, אבל בשדה שנחרש בה קבר אין צריך לציין ולא מטמא באהל דנימא בחרישה סלקיה לטומאה.

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' רלט) דן מהו השיעור בעומק שצריך להיות בקבר המת, ומביא שלכמה ראשונים צריך שיהי' העומק ג' טפחים, אך יש הסוברין דסגי בכיסוי עפר כל שהוא, אך גם להסוברים דסגי בכיסוי כל שהוא צריך ג' טפחים מחמת חפישת הכלב שהוא ג' טפחים כדי שלא יגיע לבזיון המת.

ולפי"ז הקשה איך כתב רש"י כאן בסוגייתנו דשדה שנחרש בה קבר אין מטמא באוהל, והלא לפי הנ"ל קבר המת הוא בעומק יותר מג' טפחים, והמחרישה מגיעה רק עד ג' טפחים כדאי"ב ב"ק (ל ע"א) ובבא בתרא (כו ע"א) דמעמיק זכויותיו ג' טפחים כדי שלא יעכב את החרישה, וא"כ מדוע אינו מטמא באוהל.

וכתב דצריך לומר דס"ל לרש"י שמצד דין קבורה סגי בכיסוי עפר כל שהוא, ומצד חפישת הכלב ג"כ אין צריך יותר שהיות, ויש על המת קרשי הארון א"כ לא יוכלו הכלב ושאר חיות להגיע אליו. ומה שהכלב והחיות יגלו העפר שעל הארון, זה לא איכפת לנו, כיון שבשעת הקבורה הי' כיסוי עפר על הארון נתבטל הארון להקרקע, ואף אם אח"כ יתגלה הארון נחשב כקבור בקרקע. ומה שבמשך הזמן יתקבו הקרשים, ג"כ אין לחשוש, כיון שאז גם הבשר כבר נתרקב, ולא יהי' שום ריח כלל ולא יחפשו הכלב והחיות אחריו. וע"כ שפיר אמרי' דשדה שנחרש בה קבר אינו מטמא באוהל.

ואף שודאי יש כאלה שרצו לקבור באופן שהכלב והחיות לא יחפשו כלל, וקברו יותר מעומק ג' טפחים, מ"מ זה לא היה רק ספק, וכשנחרש הקבר הוא ספק טומאה ברשות הרבים שהוא טהור.

ואף שגם כאשר מכסין רק כיסוי משהו, מ"מ הכיסוי והארון עם המת עצמו מגיעין לעומק יותר מג' טפחים, וא"כ כאשר

המצוה שלא לצערו ברגל ויקיים ושמת, ק"ו בן בנו של ק"ו במצוות אבילות שהוא מדרבנן שאין חיוב כלל להודיעו.

ועי' בדברי שאול (סי' ת"ב) שתמה על הפנים מאירות דשאני מצורע דע"י שאין אנו רואין את נגעו לא חל עליו דין צרוע, משא"כ באבילות שחל עליו בע"כ.

שוב כתב הדברי שאול שמצא בספר חסידים כדברי הפנים מאירות, וז"ל הספר חסידים (אות תת"ג): אחד שמע שמת קרוב של אשתו שאם היתה יודעת היתה מתאבלת ולא היה רוצה לשמש מטתו, אמרו לו לא היית צריך כי אין אבילות נוהגת קודם שמועה, ואם באים נכרים להגיד אם סמוך ליו"ט הוא מבקשים מהם שלא להגיד כדי שלא יצטערו ביום טוב.

ולפ"ז מבואר לכאורה דכל זמן שלא נודע לו מהאבילות לא חלין עליו דיני אבילות כלל, וכ"כ הג"א [ברא"ש פ"ג סי' עד] דמי שמת לו מת ואינו יודע מאבילותו דמותר להזמינו לסעודה, מיהו הביא שם מר' ברוך שאסור, ועי' בחכמת שלמה (יו"ד סי' שמ"א) שג"כ הסיק בן.

☞ דף ז:

חתן שנולד בו נגע וכו' - הגאון ר' שלמה בן שמעון שליט"א (בקובץ זכור לאברהם תש"ס - א' ע' תרלז - ח) דן לגבי צרעת במלך. וטוען עפ"י הגמ' כאן דחזינן דבחתן אין רואים את נגעיו, א"כ יש לומר, דכיון דבחתן שהוא דומה למלך (כדאי בפרקי דר"א פרק ט"ז) אין רואים נגעים, א"כ כ"ש למלך עצמו גם כן לא נראה לו את הנגעים, וכל עוד שכהן לא אמר עליו טמא אינו טמא, וא"כ למה לא נתיר למלך שלא יראהו הכהן אף דהוי חובה כדכתיב והובא אל אהרן הכהן ודרשו אף אם אינו רוצה מצוה להביאו, ובכל זאת בחתן הקלו, וא"כ גם במלך נעשה כן, וכ"ש לסברת רבי שלמד אפילו לדבר הרשות להציל את פכים קטנים. כ"ש שנדחה ראיית הנגע של המלך מפני כבודו של מלך שהוזהרנו בו לכבודו.

והביא שם ממקרא מפורש דכתיב בדברי הימים (ב' פרק כ"ו פסוק כ') גבי עוזיהו: ויפן אליו עזריהו כהן הראש, וכל הכהנים והנה הוא מצורע במצחו ויבהילוהו משם וגם הוא נדחף לצאת כי נגעו ה' ע"כ. ופירש שם המלבי"ם וז"ל: ויבהילוהו כי מצורע מטמא בביאה רק שעדיין לא החליטו על הנגע שם טומאה, אבל היו מחוייבים שלא לעכב ולכן הבהילוהו שימהר לצאת וגם הוא נדחף שה' נגעו בהשגחה עכ"ל. הרי שלא חששו כלל לכבוד המלך והוציאוהו כדי להכריז עליו צרעת. ע"ש.

חתן שנולד בו נגע כו' אם ממתנינים לו לדבר הרשות כו' דבר הרשות איכא בינייהו כו' - החזון איש (יו"ד סי' קנ"ג אות ה') דן בכל מצוה שאין קבוע לו זמן מאימתי עובר עליו. וכתב דלכאורה ממה דמבואר בסוגיין דאיכא מ"ד דאין ממתנינן לו לדבר רשות, אלמא דכל שמעכב המצוה ואינו עושה אותו מיד, אף אם יש לו עי"ז הפסד ממוון, הרי הוא עובר בעשה. אולם הקשה דמצנינו בחליצה ויבום דמתנינן לגדול ואינו עובר מיד. לכן כתב דיש לומר דשאני מצות עשה דמצורע דכתיב בהו "השמר" לך בנגע צרעת, ועובר על קציצתו, ולכן אם אינו רואה אותו מיד עובר בעשה.

המחרישה מגיעה רק לעומק ג' טפחים עדיין יש לחשוש שמא נשאר חלק מהמת שהי' יותר מג' טפחים שלזה לא הגיעה המחרישה, מ"מ זה ג"כ הוי רק ספק דשמא לא נשאר שם שיעור שמטמא באוהל, וע"כ שפיר הוי ספק טומאה ברה"ר וטהור עיין שם.

☞ דף ו:

תניא אידך מרביצין שדה לבן ערב שביעית כדי שיצאו ירקות בשביעית - המשנה ראשונה (פ"ב דשביעית מ"י) הקשה, דמאי נפקא ליה מיניה בירקות היוצאין בשביעית, והא אסורין משום ספיחין, וכתב דאפשר דאיירי במקום הפקר שדרך הירקות עולין מעצמן בלא זריעה, דבהנהו לא גזרו איסור ספיחין כדאיתא ברפ"ט דשביעית.

והמקדש דוד (סי' נ"ט ס"ג) תירץ עפ"י מש"כ השער המלך (פ"ד דשמיטה ה"ב) דספיחין מותרין בהנאה, וע"כ אפש"ל דמרביץ את שדהו כדי שיהנה מהירקות בשביעית.

ועי' בחזו"א (יו"ד סי' קל"ב ס"ב) שכתב דמש"כ רש"י בד"ה כדי שיצאו דאין להשקות בשביעית כדי שיצאו בשביעית הוא משום איסור ספיחין, וכתב דלפ"ז צ"ל דכדי שיצאו במוצאי שביעית היינו שילקטו במוצאי שביעית. [ולפי המשנה ראשונה והמקד"ד הנ"ל א"א לפרש כן ברש"י].

צדין את האישות ואת העכברים וכו' - וברש"י: מפני שמפסידין בו ע"כ. מכאן הקשה ברש"י (שבת ק"ז ע"א) על מה שכתב הר"ן בחדושי (שם) דבשמונה שרצים האמורים בתורה (האמורים במשנה שם) אין דרכם להזיק, וכל צידתן לצורך הוא, ולכן הצדן חייב, אבל שאר שקצים ורמשים שדרך להזיק, פעמים אדם צדן שלא לצורך (רק כדי שלא יזיקו) עכ"ל, ולכן צריך שיכוון בצידתו כדי שיתחייב.

ותמה הרש"י, דהרי בשמונה שרצים במשנה הנ"ל מנוי ג"כ העכבר. ובמשנה כאן רואים שדרכו להזיק בשדות ובאלנות עד כי התירו לצודן כדאיתא במועד קטן צדין את האישות ואת העכברים משדה האילן ומשדה הלבן וכו', והעכברים סורן רע כדאיתא בהוריות (י"ג) לא מסתייהו דאכלי אלא קרי לחברייהון, וא"כ איך כותב הר"ן ששמונה שרצים הם לא מזיקים וצ"ע.

☞ דף ז:

אמר רבא, בטחור כו"ע לא פליגי דלא חזי לוי וכו' - הפנים מאירות (ח"ב סי' קצא) נשאל באחד שמתה אמו והגיע השמועה לקרוביו במועד, אם מצוה להודיע לו כדי שיאמר קדיש. והשיב הפנים מאירות דנראה ברור גם לפי מש"כ הרמ"א (סי' ת"ב) דנוהגין להודיע לבנים זכרים על מיתת אביהם או אמו כדי שיאמרו קדיש, נראה דזה דוקא בשאר ימות השנה, אבל במועד שיצטרך לנהוג דברים שבצינעה וגם לנהוג אבילות אחר המועד אינו חובה כלל להודיעו.

וכתב שם הפנים מאירות דראיה ברורה לזה מסוגין, דאמרין דבטחור כו"ע לא פליגי דלא חזו ליה, וכן בסמוך בגמ' דהיכי דליכא צוותא דעלמא כו"ע מודו דצוותא דאשתו עדיפא ליה וכו', הרי להדיא דאפילו במצות עשה דאורייתא משהינן

ועוד כתב די"ל להכא איירי לענין הענין דזריזין מקדימין למצות, לדבר מצוה ממתנין, ולחד מ"ד גם לדבר רשות. וכן משמע מהא דנדרים (ל"ב ע"א) דמרע"ה נענש על שנתעסק במלון תחלה, משמע התם דאין בו רק משום זריזין מקדימין למצוה.

שוב יצא לחלק בין אם אין בדעתו לקיים כלל המצוה, אז י"ל דעובר מיד, אבל אם דעתו לקיימו לאחר זמן י"ל דאם משהה אותו אינו עובר מיד, וכע"ז כתבו בתוס' פסחים כ"ט ע"ב דהמשהה חמצו ע"ד לבערה אינו עובר עליו, עיין שם עוד מש"כ בזה.

דף ה: ס

אין חופרין כוכין וקברות במועד - וברש"י: שדרכן לחפור כוכין וקברות לזמנן לצורך מתים שימותו וכו' ע"כ - רבינו החיד"א בברכי יוסף (סי' תקמז סק"ג), הביא דברי הגאון רבי אברהם אמיגו, שהקשה על מ"ש הרמ"א ביו"ד (סי' שלט) שאין חוצבים קבר לגוסס עד לאחר שימות, ומוכח שאף בחול אסור, ואילו במשנתנו לא אסרו אלא בחול המועד, הא בחול שפיר דמי. ותיירץ הגאון הנ"ל, שי"ל שבסתם שאינו מפרש למי חוצב הקבר שרי, ורק לחצוב למי שהוא גוסס בפרטות אסור, כי היכי דלא ליתרע מזליה. ע"כ. וכן כתב בהגהות יד שאול יו"ד (סי' שלט). ע"ש.

ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סי' י"ג) עמד בזה וכתב לחלק, שבימי חז"ל היו נזהרים מאד באיסור לא תלין, וכן נוהגים גם עתה בירושלים, וכמו שאמרו שאין מלינים את המת בירושלים, ובהיות שהקרקע קשה ושל אבנים, וצריכים הרבה זמן לחצוב הקבר, לכן היו חוצבים קברות, ומניחים אותם פתוחים שאם יארע מת, יקברוהו מיד ולא ילינהו, ושומר מצוה לא ידע רע, ואין סכנה בזה. אבל ר"י החסיד שהחמיר בזה בצוואתו (אות ב) מיירי בחו"ל שאין נזהרים כל כך בלאו דלא תלין, ונשענים על ההלכה שהלינו לכבודו אינו עובר עליו, וא"כ אין צורך להכין ולחצוב קברים שיהיו מזומנים לקבורה. מש"ה הוי סכנה בדבר. ע"ש.

דף ט. ס

איבעי לי' לשיורי פורתא וכו' - כתב בתשובת מהר"ם מיניץ (סי' קי"ז) דכשבאין לסוף מסכתא, ישייר מעט בסוף עד שעת הכושר, יומא דראוי לתקן בו סעודה, והובאו דבריו בש"ך יו"ד (סי' רמ"ו ס"ק כ"ז), והאחרונים הביאו סמוכין לדבריו מהגמ' אצלינו דאיתא איבעי ליה לשיורי פורתא עי"ש, אמנם כתב באליה רבה (סי' תקנ"א ס"ק כ"ו) גבי סעודת סיום בהימים שבין ר"ח אב ות"ב וז"ל: ומזה יש ללמוד נמי לסיום מסכתא שאם לא נזדמן בלימודו הסיום לא ימהר או לאחר משום כך, ואם לא היה עושה סעודה בשאר ימים אפשר דלא יעשנה נמי עתה אבל כשנזדמן כראוי מותרין לאכול אף אותן שלא למדו עמהם עכ"ל.

וראה בכף החיים (סי' תקנ"א אות קס"א) אחר שמעתיק דברי האלי רבה הנ"ל, הביא מספר פתחי עולם שכתב דיש להביא ראיה דמותר לשייר הסוף מס' כדי לעשות הסיום בזמן מאוחר מהא דמו"ק (ט' ע"א) איבעי ליה לשיורי פורתא עי"ש,

וכ"כ כבר בשו"ת ארי' דבי עילאי להביא ראיה מסוגיא דידן דמותר לשייר סיום מסכתא לעשותו בתשעת הימים.

דף ט: ס

בר שיתין כבר שית וכו' - בפרקי דר"א (פרק לח) לגבי מעשה שכס איתא: מה עשה שכס בן חמור, הביא משחקות נערות חוצה לה מתופפות בתופים ויצאה דינה לראות בבנות המשחקות.

וכתב שם הגאון הרד"ל בהגהותיו, שע"י קול התוף דרך הנערות למשוך אחרים לרוץ לראות, וכמ"ש במ"ק (ט ב) בר שיתין כבר שית לקל טבלא ריהטא, ולפי מה שכתוב בשלהי מסכת סופרים שבת ששה שנים היתה דינה, אז י"ל שלזה רמזו במ"ש כבר שית, שר"ל כדינה שיצתה לקול התוף בת ו' שנים, ושפת"י.

דף י: ס

ואמר רבא האי מאן דפשא דיקלא וכו' - הנה בשבת (ע"ג ע"ב) איתא: תנא הזורע והזומר והנוטע והמברך כולן מלאכה אחת הן. וברש"י דזורע אב מלאכה בזרעים ונוטע ומברך באילנות ג"כ אב מלאכה אבל זומר תולדה ע"כ. והקשו על רש"י ז"ל דמנ"ל דזומר תולדה הוא הלא התנא דברייתא כתבו בין שני אבות זורע ונוטע, הגם דבמתני' מונה התנא הזורע לאב אעפ"כ כתב רש"י דנוטע חשוב ג"כ לאב, א"כ למה יגרע זומר. ורבינו הרמב"ם כתב בפ"ח ובפ"ז מהל' שבת ה"ג וז"ל: וכן הזורע זרעים או נוטע אילנות וכו' או הזומר כל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות וענין א' הוא, שכל אחת מהן לצמח דבר הוא מתכוין ע"ש, הרי מפורש דזומר הוא אב מלאכה, וכ"כ הסמ"ג (ל"ת ס"ה) המרכיב או הזומר גפנים כל אלו אב אחד הם מאבות מלאכות ע"ש, א"כ למה פירש"י דזומר תולדה הוא.

הגם דלדידן אין נפ"מ בין תולדה לאב כמו"ש רבינו הרמב"ם בפ"ז ה"ז דאין ביניהן הפרש אלא לענין קרבן בלבד ע"ש, מ"מ הלא מצינו כמ"פ בש"ס משום מאי מתרינן ביה וכו'.

וכתב בספר טל אורות על הל' שבת (מלאכת זורע אות ה' ס"ק א') דלפי דברי הגמ' כאן מבואר, דפשא דיקלא דהיינו זומר, יש בו חילוק אם שקיל כולי' מחד גיסא או אי שקיל מהאי גיסא ומהאי גיסא, וא"כ גם לענין זומר בשבת, אם רואין שקוצץ ענפים היבשים ממקום אחד מסתמא כוונתו בשביל שצריך להסקה, ואם זומר סביב האילן מעט מעט ניכר שעושה כדרך מלאכת זומר לטובת הדקל שגוף האילן יתגדל, דע"י רבוי הענפים א"א להתגדל בעביו כידוע, עכ"פ כיון דאיכא תחת סוג פעולת זומר שני פעולות וחלוקין בשיעוריהן, לא רצה רש"י ז"ל לפרש דהוא אב, דשם אב הוא על התראה ודאית ולא על ספק, וכשאומר בפירוש תכלית פעולתו מודה גם רש"י דהוא אב או משום נוטע או משום קוצר.

גליון זה יוצא לאור ע"י שיעור הדף היומיי בבית המדרש אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.

מידי ערב נמסר שיעור בצורה רהוטת ובהירה בשעה 7.00 בערב - שמעו ותחי נפשכם. ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון במס' 03-6171111 להקיש *7 ואו קוד 966339 שלוחה 6 ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com